

Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Hasta Düşmelerine Yönelik Aldıkları Önlemlerin Değerlendirilmesi

Dilek Özdemir Ürkmez, Hacer Özkul Özel, Emine Sertoğlu, Leman Çelik Çevik, Semra Koç, Sevgi Demiray, Zahide Cebeci

S.B. Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi

ÖZ

Amaç: Hasta güvenliği, kaliteli sağlık hizmetinin en önemli göstergelerinden biridir. Araştırmalar, hasta güvenliğini tehdit eden tıbbi hataların büyük kısmının sisteme bağlı olduğunu göstermektedir. Hastanelerde hasta güvenliğini tehdit eden durumlardan biri de çevresel ve bireysel faktörlerden kaynaklanan hasta düşme ve yaralanmalarıdır. Hastanelerde en sık görülen ikincil yaralanma nedenleri arasında düşmeler önemli bir yer tutmaktadır. Hastanelerde güvenli ortamın sağlanarak sürdürülmesi ile hastayı ikincil yaralanmalardan korumak hemşirenin en önemli yasal ve etik sorumluluklarından biridir. Çalışma Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin kliniklerde yatan hastaların düşme riskine yönelik aldıkları önlemleri belirlemek amacı ile gerçekleştirildi.

Gereç ve Yöntemler: Araştırmanın tasarımı, tanımlayıcı niteliktedir. Araştırmanın evrenini, Nisan 2014-Haziran 2014 tarihleri arasında, aynı eğitim ve araştırma hastanesinin yatan hasta kliniklerinde çalışan tüm hemşireler oluşturdu. Araştırmanın örneklemini ise evrenden basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen, araştırmaya gönüllü 212 hemşire oluşturdu. Elde edilen veriler, SPSS programında, frekans ve yüzdelik, aritmetik ortalama, standart sapma ile değerlendirildi.

Bulgular: Bulgular; araştırma kapsamındaki hemşirelerin %99'u (n=210) çalıştığı bölümde hastanın düşmesini önlemeye yönelik bir düşme riski skalası kullandıklarını, %94,8'i (n=201) hastaların düşme riski yönünden değerlendirilmesi gerektiğini düşündüğünü, %87,7'si (n=186) çalıştığı bölümde hasta ve/veya ailesine düşme riski konusunda eğitim verildiğini, ayrıca hasta düşmelerini önlemek için yaptıkları uygulamalarının sırasıyla %98,1 (n=208) yatak kenarlıklarının yükseltilmesi, %58,9 (n=125) hastanın yanında refakatçi bulundurmamak olduğunu belirtmektedir.

Sonuç: Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin kliniklerde yatan hastaların düşme riskine yönelik aldıkları önlemlerin; hastanın düşmesini önlemeye yönelik bir düşme riski skalası kullanmak, hasta ve/veya ailesine düşme riski konusunda eğitim vermek, yatak kenarlıklarını yükseltmek, hastanın yanında refakatçi bulundurmamak olduğunu belirledik.

Anahtar kelimeler: hasta düşmeleri, hasta güvenliği, hemşirelik

ABSTRACT

The Evaluation of the Measures Taken by the Nurses Against the Risk of Patient Falls in Okmeydanı Training and Research Hospital

Objective: Patient safety is one of the most important indicators of qualified health care. Research indicates that the majority of medical errors that threaten patient safety belong to the health care system. One of the situations that threaten patient safety in hospitals is also the falling and being injured of the patients arising from environmental and individual factors. Among the most common secondary cause of injury in hospitals, falling have an important place. It is one of the most important legal and ethical responsibilities of a nurse to protect the patients from secondary injury by providing a sustainable safe environment at hospitals.

Material and Methods: This is a descriptive study and aims to examine the precautions taken by the nurses working a training and research hospital, against to the risk of falling of the patients in clinical service. All the nurses working in inpatient clinic of same training and research hospital in the time being of April 2014 and June 2014 formed the population of the study. A total of 212 volunteer nurses selected by simple random sampling method formed the sample of the study. Data were analyzed in SPSS for frequency and percentage, mean, standard deviation.

Results: Findings revealed that 99% of nurses surveyed (n=210) used a scale for evaluate the risk of falling to prevent of the patients in their clinic; 94.8% of them (n=201) thought the patients should be evaluated for the risk of falling; 87.7% of the participants (n=186) noted patients or their family are trained for the risk of falling in their department. Furthermore, the practices that they performed to avoid the patients' falling down are noted; 98.1% of them (n=208) remarked raising the bed borders, 58.9% of the nurses (n=125) stated to keep the hospital attendant with the patient.

Conclusion: The result of evaluation of the measures taken by the nurses against the risk of patient falling was determined using a scale for the falling to prevent of the patients, education of patient and/or their family, raising the bed borders, stated to keep the hospital attendant with the patient in Okmeydanı Training and Research Hospital.

Keywords: nursing, patient falls, patient safety

Alındığı Tarih: 10.11.2014

Kabul Tarihi: 16.01.2015

Yazışma adresi: Hemşire Dilek Özdemir Ürkmez, S.B. Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Şişli-İstanbul

e-posta: ozdemir_dilek1@hotmail.com

GİRİŞ

Gelişen bilim ve teknoloji diğer alanları olduğu gibi sağlık alanını da etkilemekte ve sağlık hizmetlerinde kalite kavramını ön plana çıkarmaktadır. Sağlık hizmetlerinde kalitenin en önemli göstergelerinden biri olan hasta güvenliğinin sağlanmasında, güvenli çevrenin oluşturulması ve hastayı ikincil yaralanmalardan korumak büyük önem taşımaktadır. Hastanelerde en sık görülen ikincil yaralanmaların nedeni düşmelerdir⁽¹⁻³⁾. Hasta düşmelerinin önlenmesinde hemşirelik uygulamalarının rolü yaşamsal öneme sahiptir. Bu bağlamda çalışma, Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin düşme riskine yönelik aldıkları önlemlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirildi.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Araştırma, Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin düşme riskine yönelik bilgilerinin ve aldıkları önlemleri belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı tipte planlandı ve gerçekleştirildi.

Araştırmada yanıtlanması beklenen sorular

- Hemşirelerin düşme riskine yönelik aldıkları önlemler nelerdir?
- Hemşireler düşme riskini önlemeye yönelik bilgi sahibi midir?

Araştırmanın evreni ve örneklemi

Araştırmanın evrenini Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Nisan 2014-Haziran 2014 tarihleri arasında çalışan tüm hemşireler (N=505), örneklemini ise evrenden basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen, araştırmaya katılmaya gönüllü hemşireler (n=212) oluşturdu.

Veri toplama araçları

Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından literatür taranarak oluşturulan anket formu kullanıldı. Anket formu, 5 adet demografik özelliklere, 17 adet hasta düşmelerine yönelik sorulardan oluşturuldu.

Verilerin toplanması

Veriler Nisan-Haziran 2014 yılında İstanbul İli Beyoğlu Kamu Hastaneleri Birliği'nden gerekli izin alınarak

toplandı. Verilerin toplanacağı kliniklerin sorumlu hemşireleri ile görüşülerek uygun zaman saptandı ve gönüllü hemşireler tarafından yanıtlanmasına özen gösterildi. Uygulamada zaman sınırı koyulmadı.

Araştırmanın sınırlılıkları

- Araştırma tasarımının kesitsel türde olması,

Verilerin analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 17.0 ortamında bilgisayara aktarıldı, frekans ve yüzdelik, aritmetik ortalama, standart sapma ile değerlendirildi.

BULGULAR

Çalışma kapsamına alınan hemşirelerin yaş ortalaması 33.2±1,64, %93.3'ü (n=198) kadın, %6.7'si (n=14) erkekti. Ayrıca, %87.2'si (n=185) kliniklerde, %12.8 (n=27) yoğun bakım ünitesinde çalışmakta olup, çalışma yılları ortalama 12.8 yıl idi. Hemşirelerin mezun oldukları eğitim programları incelendiğinde, %48.2'si (n=102) lisans mezunu, %36.7'si (n=78) lise mezunu, %11,4 (n=24) ön lisans mezunu ve %3,7 (n=8) lisanüstü mezunu idi.

Tablo 1. Düşme riski ile ilgili ifadeler.

	E (%)	n=212	H (%)	n=212
Sizce hemşirenin hasta düşmesini önlemede sorumluluğu var mıdır?	82,5	175	17,5	37
Hasta düşme risklerini önlemeye yönelik eğitim aldınız mı?	90,5	192	9,5	20
Aldığınız eğitimin etkin olduğunu düşünüyor musunuz?	97,6	207	2,4	5
Çalışmakta olduğunuz bölümde hastanın düşmesine yönelik düşme riski skalası kullanılıyor mu?	99	210	0	0
Çalıştığımız bölümde düşen hastanız oldu mu?	1,8	4	98,2	208
Çalıştığınız bölümde yatan her hastanın düşme riski yönünden değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?	94,8	201	5,2	11
Çalıştığımız bölümde düşme riski olmayan ama yine de düşen hastanız oldu mu?	0,4	1	99,6	211
Hasta düşmesi mesleki bir hata mıdır?	15,5	33	84,5	179
Çalıştığımız bölümde hasta ve/veya ailesine düşme riski eğitimi veriliyor mu?	87,7	186	12,3	26
Sizce hasta ve/veya ailesine düşme riski eğitimi verilmesi gerekli midir?	91,5	194	8,5	18
Düşen hastanız olduğunda bunu bildiriyor musunuz?	98,1	208	1,9	4
Rapor edilen düşmeler sonucunda kurumun yaptığı iyileştirme faaliyetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	73,5	156	26,5	56

Düşme Riski ile İlgili Bazı Bulgular

Tablo 1 incelendiğinde; çalışmaya katılan hemşirelerin %82,5'i (n=175) hemşirelerin hasta düşmelerinde sorumluluğu olduğunu, %90,5'i (n=192) hasta düşmelerine yönelik eğitim aldığını, eğitim alanların % 97,6'ı (n=207) aldıkları eğitimin etkin olduğunu belirtti. %94.8 (n=201) oranla hemşireler, çalıştığı bölümde yatan her hastanın düşme riski yönünden değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. "Çalıştığımız bölümde hasta ve/veya ailesine düşme riski eğitimi veriliyor mu?" sorusuna hemşirelerin %87,7'si (n=186) evet yanıtını vermekte, %91,5'i (n=194) hasta ve/veya ailesine düşme riski eğitimi verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Düşme Riski Skalası ile İlgili Bazı Bulgular

Tablo 2 incelendiğinde, hemşirelerin % 87,7'si (n=186) İtaki, %9,4'ü (n=20) Morse Düşme Riski Ölçeği kullandığını belirtti.

Tablo 2. Çalışmakta olduğunuz bölümde geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış düşme riski skalalarından hangisini kullanıyorsunuz? (n=212).

	n	%
Morse	20	9,4
Hendrich	0	0
İtaki	186	87,7
Diğer (boş)	6	2,9

Tablo 3'e göre, yatan hastayı düşme riski yönünden hemşirelerin % 35,8'i (n=76) ilk yatışta, %2,3'ü (n=5) bilinç değişikliğinde, %1,4'ü (n=3) hasta düştüğünde, %1,1'i (n=1) bölüm değişikliğinde değerlendirdiğini belirtirken, %59,4'ü (n=126) hepsinde değerlendirdiğini belirtti.

Tablo 3. Çalıştığımız bölümde yatan hastayı düşme riski skalası ile ne zaman değerlendiriyorsunuz? (n=212).

	n	%
İlk Yatışta	76	35,8
Bölüm Değişikliğinde	1	1,1
Bilinç Değişikliğinde	5	2,3
Hasta Düştüğünde	3	1,4
Hekim İstedğinde	0	0
Hepsi	126	59,4

Tablo 4'te, hasta düşmelerinin en sık karşılaşılan nedeninin hemşirelerin %50,9'u (n=108) hasta kaynaklı, %20,2'si (n=43) bakım kaynaklı ve %28,9'u (n=61) ise tesis kaynaklı olduğunu belirtmektedir.

Tablo 4. Hasta düşmelerinin en sık karşılaşılan nedeni sizce nedir? (n=212).

	n	%
Hasta kaynaklı	108	50,9
Bakım kaynaklı	43	20,2
Tesis kaynaklı	61	28,9

Tablo 5'te hemşirelerin, hasta düşmesini engelleyici uygulamaları en sık yaptıklarına göre sıralamaları istendiğinde; sırasıyla %98,1'i (n=208) kişi yatak kenarlarının yükselttiğini, %58,9'u (n=125) kişi hastanın yanında refakatçi bıraktığını, %13,2'si (n=28) kişi hepsini uyguladığını, %6,1'i (n=13) kişi fiziksel tespit edici kullandığını ve %2,3'ü (n=5) kişi direktif ile sedatif ilaç uyguladığını belirtti.

Tablo 5. Hasta düşmesini engelleyici hangi uygulamaları yapıyorsunuz? (N=212).

	n	%
Yatak kenarlarının yükseltilmesi	208	98,1
Hastanın yanında refakatçi bırakmak	125	58,9
Fiziksel tespit edici kullanımı	13	6,1
Direktif ile sedatif ilaç uygulama	5	2,3
Hepsi	28	13,2

TARTIŞMA

Çalışma kapsamına alınan hemşirelerin demografik özellikleri, Çırpı ve ark.'nın ⁽⁴⁾ hasta güvenliğine yönelik yaptıkları çalışmanın demografik bulgularıyla benzerdir.

Çalışmaya katılan hemşirelerin büyük oranının, hasta düşmelerinde sorumluluğu olduğunu belirtmesi, Çırpı ve ark.'nın ⁽⁴⁾ çalışmasındaki "hemşirelerin hasta güvenliğine ait riskleri belirleyen, önlemeye yönelik uygulamalarını planlayan, uygulayan ve değerlendiren sağlık profesyoneli olarak tanımladığı" bulgusuyla örtüşmektedir.

"Hasta düşme risklerini önlemeye yönelik eğitim aldınız mı?" sorusuna hemşirelerin çoğunluğunun evet yanıtını vermesi ve aldıkları eğitimin etkin olduğunu belirtmesi, hemşirelerin düşme riskine karşı aldıkları eğitimi yeterli bulduklarını düşündürmektedir. Literatürde sağlık çalışanlarının hasta güvenliğine ve özellikle hasta düşmelerine yönelik eğitim alması gerektiği bildirilmektedir ^(1,5,7,12,13).

Çalışmanın yapıldığı kurumda, hemşireler yetişkin hastalar için İtaki, çocuk hastalar için Mors Düşme

Riski Skalası kullandıklarını ve çalıştıkları bölümde düşen hastalarının olmadığını belirtmektedir. Bu bulgu, ilgili hastanede hasta düşmeleri konusunda gerekli tedbirlerin alındığını ve literatürde geçen yatan hastaların düşme riski yönünden bir ölçekte değerlendirilmesi bilgisiyle uyumludur ^(1,5-8).

Hemşirelerin çoğunluğu, çalıştığı bölümde yatan her hastanın düşme riski yönünden değerlendirilmesi, hasta ve/veya ailesine düşme riski eğitimi verilmesi gerektiğini ve bu eğitimin verildiğini belirtmektedir. Bu bulgu hemşirelerin hasta düşmeleri konusunda farkındalıklarının yüksek olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca The Joint Commission Nursing Care Center Accreditation Programı'nda ⁽⁵⁾ hasta düşmeleri konusunda kurum çalışanlarına bir eğitim programı düzenlenmesi, hasta ve ailesine eğitim verilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Çalışmada hemşirelerin büyük çoğunluğu, hasta düşmelerinde bildirim Kalite Yönetim Birimi'ne yapılması gerektiğini bildiklerini ve bu bildirimler sonucunda kurumun yaptığı iyileştirme faaliyetlerinin yeterli olduğunu düşündüklerini belirtmektedir. Bu bulgu "Hizmet Kalite Standartları Kitabında" ⁽¹⁾ yer alan, "Yatan hastalarda düşme olayı gerçekleştiğinde kalite yönetim birimine bildirim yapılmalıdır," maddesini desteklemektedir.

Çalışmada hemşirelerin yatan hastayı düşme riski yönünden ilk yatışta, bilinç değişikliğinde hasta düştüğünde, bölüm değişikliğinde değerlendirdiğini belirtmesi Sağlık Bakanlığı tarafından kullanılması önerilen İtali Düşme Riski Ölçeği'nde ⁽⁹⁾ değerlendirme zamanı kriterleri ile örtüşmektedir.

Çalışmada, hasta düşme nedenlerinin en başında hasta kaynaklı nedenlerin olduğu bulgusu Gama ve ark. ⁽¹⁰⁾ ve Ray ve ark.'nın ⁽¹¹⁾ yaptıkları çalışmadaki düşmenin nedenleri arasında olan fonksiyonel bozulma, bilişsel bozukluk, psicotrop ilaç kullanımı vs. gibi hasta kaynaklı nedenlerle bulgusuyla benzerdir.

Çalışmada hemşireler, hasta düşmesini engelleyici uygulamalarının; yatak kenarlarını yükseltme, hastanın yanında refakatçi bulundurma, fiziksel tespit edici kullanma ve direktif ile sedatif ilaç uygulama olduğunu belirtmektedir. Bu bulgu Savcı ve ark.'nın ⁽²⁾ çalışmasındaki hemşirelerin aldıkları önlemlerle ve

Center of Disease Control and Prevention'da ⁽¹²⁾ önerilen önlemlerle de örtüşmektedir. Joint Commission on Accreditation of Healthcare Organizations düşme riskini azaltmaya yönelik; yatak alarmı kullanılması, yatak kenarlarının kaldırılması, hasta ve ailenin eğitimi, çağrı sisteminin düzenlenmesi, alçak yatakların kullanılmasını önermektedir ⁽¹³⁾. Karan ⁽¹⁴⁾, Rao ⁽¹⁵⁾ ve Çapacı'nın ⁽¹⁶⁾ çalışmasında da çevrenin hastalar üstüne etkisi ve gerekli önlemlerin alınması ile ilgili bulguları benzerdir. Ayrıca HKS'de ⁽¹⁾ düşme riski olan hastalar için, hastanın risk düzeyine yönelik önlemler alınmalıdır maddesiyle de uyumludur.

SONUÇ

Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin hastaların düşme riskine yönelik aldıkları önlemlerin; hastanın düşmesini önlemeye yönelik bir düşme riski skalası kullanmak, hasta ve/veya ailesine düşme riski konusunda eğitim vermek, yatak kenarlıklarını yükseltmek, hastanın yanında refakatçi bulundurmak olduğu belirlendi. Hemşirelerin düşme riski ölçeğinin kullanımı, hasta düşmelerinin bildirim ve alınacak önlemler konusunda eğitimli olduğu görülmekle beraber, hasta ve yakınlarına düşme riski konusunda gerekli eğitimlerin de yapıldığı belirlendi.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- hasta düşmelerinin bildirimini sağlanması,
- hasta düşmelerinin önlenmesinde kullanılan prosedür ve talimatlara uyulması,
- hasta düşmelerin önlenmesine yönelik bilgilendirme broşürü oluşturulması ve yatışı yapılan hastalara broşürün sağlık personeli tarafından anlatılarak verilmesi,
- hasta güvenliği kültürünün yaratılması ve kalıcı olabilmesi için kurum çalışanlarının tamamının bu konuyu sahiplenmesinin sağlanması için hizmet içi eğitim programlarına devam edilmesi önerilir.

KAYNAKLAR

1. TC Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Performans Yönetimi ve Kalite Geliştirme Daire Başkanlığı. Hizmet Kalite Standartları Kitabı. 2011; 34.
2. Savcı C, Kaya H, Acaroğlu R ve ark. Nöroloji ve nöroşirürji kliniklerinde hastaların düşme riski ve alınan önlemlerin belirlenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik*

- Bilim ve Sanatı Dergisi* 2009;2:19-25.
3. Sezgin B. Kalite belgesi alan hastanelerde çalışma ortamı ve hemşirelik uygulamalarının hasta ve hemşire güvenliği açısından değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2007.
  4. Çırpı F, Doğan Merih Y, Yaşar Kocabey M. Hasta Güvenliğine Yönelik Hemşirelik Uygulamaları ve Hemşirelerin Bu Konudaki Görüşlerinin Belirlenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi* 2009;2:26-34.
  5. The Joint Commission (2014) National Patient Safety Goals Effective. Nursing Care Center Accreditation Program. The Web Site: http://www.jointcommission.org/assets/1/6/NCC_NPSG_Chapter_2014.pdf
  6. Pekuslu Sonar S, Demirci H, Taşçıoğlu S. Bir devlet hastanesinin dahili ve cerrahi servislerinde düşme riski, alınan önlemlerin belirlenmesi ve yönetimi, 4.Uluslararası Sağlıkta Performans ve Kalite Kongresi Sözel Bildiriler Kitabı Ankara: Pozitif Matbaa; 2013, 567-584.
  7. Rubenstein LZ, Josephson KR, Robbins AS, Falls in nursing homes. *Annals of Internal Medicine* 1994;121:442-451. <http://dx.doi.org/10.7326/0003-4819-121-6-199409150-00009>
  8. McElhinney J, Koval KJ, Zuckerman JD. Falls and the elderly. *The American Academy of Orthopedic Surgeons* 1998;2:60-65.
  9. Sağlık Bakanlığı (2012). İtaki Düşme Riski Ölçeği. <http://www.kalite.saglik.gov.tr/index.php.langtr&page267>.
  10. Gama ZA, Gómez-Conesa A. Risk factors for falls in the elderly: systematic review. *Rev Saudepublica* 2008;42:946-956. <http://dx.doi.org/10.1590/S0034-89102008000500022>
  11. Ray WA, Taylor JA, Meador KG, et al. A randomized trial of consultation service to reduce falls in nursing homes. *Journal of the American Medical Association* 1997;278:557-562. <http://dx.doi.org/10.1001/jama.1997.03550070049037>
  12. Centers of Disease Control and Prevention (2014). Falls in Nursing Homes The web site: <http://www.cdc.gov/HomeandRecreationalSafety/Falls/nursing.html>
  13. Suzanne C. Beyea. Preventing patients falls in perioperative settings. *AORN Journal* 2005;81:393-395. [http://dx.doi.org/10.1016/S0001-2092\(06\)60421-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0001-2092(06)60421-3)
  14. Karan İ. Hastanelerde fiziksel ortamın hastalar üzerindeki etkilerinin araştırılması (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1999.
  15. Rao SS. Prevention of falls in older patients. *Am Fam Physician* 2005;72:81-88.
  16. Çapacı K. İnmede düşme ve kırıklar. *Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi* 2007;53:7-10.